

Η έννοια της αποικιοκρατίας και η αποικιοποίηση των εννοιών

Νικόλας Κοσματόπουλος*

- A-
- A+

Η αποικιοκρατία σβήνει ιθαγενικά ονόματα από χάρτες και αρχεία, υψώνει αξιολογικές διαφορές μεταξύ εποίκων και ιθαγενών, ταυτίζει συμπεριφορές με ταυτότητες, ανάγει λεκτικές κατηγοριοποιήσεις σε εξελικτικές κατηγορίες, αλλά στο τέλος φροντίζει όλα να έχουν νομικό επιστέγασμα. Στην Παγκόσμια Παλαιστίνη, η αποικιοποίηση των λέξεων επήλθε σε κύματα, πάντα ως αντίδραση σε αντι-αποικιοκρατική αντίσταση και συχνά μετουσιωμένη σε νόμο.

Στις 8 Ιανουαρίου η Ραφίφ Ζιάντα, Παλαιστίνια ποιήτρια, και ο Ιλάν Παπέ, Ισραηλινός ιστορικός, θα μιλήσουν στη Νομική της Αθήνας. Οι καλεσμένοι τού BDS Greece διδάσκουν σε πανεπιστήμια της Βρετανίας, όπου στις πρόσφατες εκλογές η στάση στο Παλαιστινιακό εργαλειοποιήθηκε ως «αντισημιτισμός» ενάντια στους Εργατικούς του Κόρμπιν.

Στην αντίπερα όχθη του Ατλαντικού, παρόμοιες κατηγορίες εγείρονται κατά του... Εβραίου υποψηφίου για το χρίσμα των Δημοκρατικών, Μπέρνι Σάντερς, ενώ ο Τραμπ προωθεί τη δική του «ειρήνη» στην Παλαιστίνη δίνοντας γην και ύδωρ στο Ισραήλ. Νοτιότερα, η Λατινική Αμερική συγκλονίζεται από τη σύγκρουση μεταξύ ιθαγενικών κινημάτων και σιωνιστών προτεσταντών με το Ισραήλ, βασικό εχθρό ή αρωγό, αντίστοιχα.

Στη Νότια Αφρική, η κοινωνία των πολιτών καλεί σε μποϊκοτάζ του Ισραήλ, εμπνεόμενη από τον ιστορικό αγώνα της εναντίον του Απαρτχάιντ. Στην Ινδική χερσόνησο, η κυβέρνηση του Μόντι, εμπνεόμενη και στηριζόμενη από το Ισραήλ, ονειρεύεται μια «Χιντούντβα» χωρίς μουσουλμάνους. Από το Λονδίνο ως την Καλκούτα, την Μπογκοτά και το Γιοχάνεσμπουργκ, η ιστορική διαμάχη γύρω από την αποικιοκρατία στην Παλαιστίνη παρεκτείνεται πια σε μια παγκόσμια αντιπαράθεση γύρω από την αποικιοποίηση των εννοιών. Αν στην ιστορική Παλαιστίνη η αποικιοκρατία αφορά την κατοχή της γης και τη ρατσιστική ιεραρχία μεταξύ πολιτών, στην «Παγκόσμια Παλαιστίνη» αφορά την ηγεμονία επί λέξεων και την εργαλειακή ιεραρχία των εννοιών τους.

Ο Ιλάν και η Ραφίφ είναι μαχητές των λέξεων, επειδή είναι σμιλεύτριες των εννοιών. Τις γεμίζουν ιστορικό βάθος, τις ανεμίζουν με ποιητικό οίστρο, τις διεκδικούν από την εξουσία, τις ανανοηματοδοτούν αντιστασιακά. Για τον Ιλάν μια τέτοια λέξη είναι το Dalet (δέλτα στα εβραϊκά) το οποίο έδωσε την κωδική ονομασία στο σχέδιο επίθεσης της Χαγκανά το 1948. Παίρνοντας τη σκυτάλη από τον Ουαλίντ Χάλιντι, πρώην συνάδελφό μου στο τμήμα πολιτικής στο Αμερικανικό Πανεπιστήμιο της Βηρυτού, ο Ιλάν Παπέ αποκάλυψε ότι το

«Σχέδιο Νταλετ» αποτελούσε ξεκάθαρη εντολή εθνοκάθαρσης των ιθαγενών της Παλαιστίνης.

Για τη Ραφίφ μια τέτοια λέξη είναι η Hadeel, το όνομα του κοριτσιού από τη Γάζα, για την οποία έγραψε το ομώνυμο μελοποιημένο ποίημα όταν η 9χρονη δολοφονήθηκε από ισραηλινά πυρά. Γεννημένη πρόσφυγας, μεγαλωμένη στη δεύτερη πατρίδα μου, τη Βηρυτό, η Ραφίφ έμαθε να αποδομεί τις λέξεις που έχουν φτιαχτεί για να αρνούνται την ύπαρξή της.

Ο Ιλάν και η Ραφίφ σπάζουν τις περιφράξεις των λέξεων, ανασύροντάς τις μέσα από τα συρτάρια του αποικιοκρατικού κράτους ή κάτω από τα συντρίμια των σπιτιών των ιθαγενών. Το «Σχέδιο Ντάλετ» δεν ήταν άμυνα, ήταν γενοκτονική επίθεση. Η Χαντίλ δεν ήταν τρομοκράτης, ήταν ένα αθώο παιδί. Απελευθερώνοντας τις λέξεις από τον σφιχτό εναγκαλισμό της λεκτικής αποικιοκρατίας, η Ραφίφ και ο Ιλάν διεξάγουν έναν σημαντικό αντι-αποικιακό αγώνα σήμερα. Η δύναμή του έγκειται στην αποκάλυψη των κρυμμένων λέξεων, στη νεκρανάστασή τους από τα φέρετρα της αποικιοποίησης.

Η Ραφίφ και ο Ιλάν γνωρίζουν καλά ότι η ισχύς της αποικιοκρατίας δεν έγκειται μόνο στην αρπαγή της γης, αλλά και στην αποικιοποίηση των λέξεων για χάρη των εποίκων. Καμία λέξη δεν είναι αθώα, ειδικά εκείνες που φτιάχτηκαν για να σηματοδοτούν ειδοποιούς διαφορές μεταξύ κατακτητών και ιθαγενών. «Πολιτισμός», «ιστορία», «λογική», νοηματοδοτήθηκαν επί αποικιοκρατίας και εργαλειοποιήθηκαν ως ιεραρχήσεις μεταξύ ανώτερων και κατώτερων φυλών και φύλων. Αυτές οι λέξεις δήλωναν ποιος ανήκει σε αυτές τις κατηγορίες, αλλά κυρίως στόχευαν στον αποκλεισμό ολόκληρων πληθυσμών από αυτές.

Όταν οι Ευρωπαίοι «ανακάλυπταν» την κοσμική ιστορία τους, εφεύρισκαν ταυτόχρονα τους «λαούς χωρίς ιστορία». Όταν οι διαφωτιστές διαλαλούσαν τον πολιτισμό τους, το έκαναν εις βάρος των «βαρβάρων» που... όφειλαν να εκπολιτίσουν. Όταν η Δύση μετουσίωνε τη θρησκεία της σε ανθρωποκεντρική επιστήμη, το έκανε διώκοντας ιθαγενικές αντιλήψεις για τη φύση ως δεισιδαιμονίες». Η αποικιοποίηση είναι η δυνατότητα του ισχυρού να παράγει και να ελέγχει τις έννοιες με τις οποίες σηκώνουμε σύνορα ιεραρχίας μεταξύ μας. Όπως μας δίδαξε ο Φανόν, η αποικιοκρατία βασίστηκε στην ωμή βία για να κατακτήσει τον κόσμο, αλλά συνοδεύτηκε από την εξουσία που καθορίζει τα ερμηνευτικά εργαλεία μέσα από τα οποία τον αναλύουμε έως και σήμερα.

Η Ραφίφ κι ο Ιλάν εναντιώνονται στην αποικιοποίηση των εννοιών, υπερασπίζοντας την πολιτική όχι μόνο ως πεδίο αντιπαράθεσης συμφερόντων, αλλά κυρίως ως ισότιμη συνύπαρξη κάθε εννοιολογικής «αλήθειας». Η αποικιοκρατία σκοπεύει στο τέλος της πολιτικής, όταν παγιώνει την εννοιολογική αλήθεια του έποικου ως μη διαπραγματεύσιμη. Ο αποικιοκράτης, αφού περιφράξει τα βασικά νοήματα, τα μετατρέπει σε νομήματα. Αποφασίζει ποιος ανήκει σε αυτά και ποιος είναι ο εννοιολογικός... εγκληματίας, ζητώντας παραδειγματικά την τιμωρία του.

Ιστορικά, η αποικιοποίηση των εννοιών ξεκινά με τη βία, ριζώνει με την ηγεμονική «επιστήμη», αλλά σχεδόν πάντα παγιώνεται σε νόμο. Η

αποικιοκρατία σβήνει ιθαγενικά ονόματα από χάρτες και αρχεία, υψώνει αξιολογικές διαφορές μεταξύ εποίκων και ιθαγενών, ταυτίζει συμπεριφορές με ταυτότητες, ανάγει λεκτικές κατηγοριοποιήσεις σε εξελικτικές κατηγορίες, αλλά στο τέλος φροντίζει όλα να έχουν νομικό επιστέγασμα. Στην Παγκόσμια Παλαιστίνη, η αποικιοποίηση των λέξεων επήλθε σε κύματα, πάντα ως αντίδραση σε αντι-αποικιοκρατική αντίσταση και συχνά μετουσιωμένη σε νόμο.

Μια τέτοια λέξη είναι η «τρομοκρατία», της οποίας η αποικιοποίηση ξεκίνησε από τα τέλη του 1960, όταν στον Παγκόσμιο Νότο κορυφωνόταν ο αντι-αποικιοκρατικός αγώνας. Βαφτίζοντας τρομοκρατία την αντίσταση της PLO, το Ισραήλ και η Δύση προώθησαν την έννοια στα διεθνή φόρα, θεμελιώνοντας πάνω της μια πολύχρονη εκστρατεία απονομιμοποίησης του αντι-αποικιοκρατικού αγώνα. Από τότε, η έννοια της «τρομοκρατίας» κάνει παγκόσμια καριέρα ως (υπερ)βολικό εργαλείο στα χέρια κρατών απέναντι στους πολιτικούς τους αντιπάλους. Αποικιοποιημένη πια, έγινε αντιτρομοκρατικός νόμος σε πολλά κράτη εξασφαλίζοντας τη συναίνεση ολόκληρων πληθυσμών στην αυτό-αστυνόμευσή τους.

Μια τέτοια λέξη είναι η «ειρήνη», της οποίας η αποικιοποίηση ξεκίνησε στα τέλη του 1980, όταν η παλαιστινιακή Ιντιφάντα ανάγκασε το Ισραήλ σε ειρηνευτικές συνομιλίες. Σμιλεύοντας την «ειρήνη» του Οσλο ως ένα μόνιμο καθεστώς αυτο-ακύρωσης της παλαιστινιακής αυτοδιάθεσης, το Ισραήλ έκανε outsourcing την καταστολή των ιθαγενών στη «δική τους» PLO. Σήμερα, αυτή η έννοια της ειρήνης, αποστεωμένη και υποκριτική, χτίζει ΜΚΟ, χαρίζει καριέρες, χαιρετίζεται από διεθνείς οργανισμούς και στο όνομά της χύνεται πολύ άδικο αίμα.

Τέλος, μια τέτοια λέξη είναι ο «αντισημιτισμός», η οποία εδώ και μερικά χρόνια προωθείται ως ανάχωμα απέναντι στην παγκόσμια εκστρατεία για το BDS (Μποϊκοτάζ, Αποεπενδύσεις, Κυρώσεις). Στόχος κι εδώ είναι η αποικιοποίηση της έννοιας, αλλά, όπως με τις προηγούμενες, ο κίνδυνος είναι η απόσπασση της προσοχής από τον υπαρκτό και επικίνδυνο αντισημιτισμό, εκπορευόμενο από τη χριστιανική Δεξιά. Να μη γίνει άδικος νόμος ακόμα μία αποικιοποιημένη έννοια. Ο Ιλάν και η Ραφίφ μιλούν την ερχόμενη Τετάρτη στις 7.30 μ.μ. με θέμα «Εποικιστική Αποικιοκρατία, Σιωνισμός και το κίνημα BDS».

**Επίκουρος καθηγητής Πολιτικής και Ανθρωπολογίας – Αμερικανικό Πανεπιστήμιο Βηρυτού*

Βιβλιογραφία

- ▶ Fanon, Frantz, «The wretched of the earth», Grove/Atlantic, Inc., 2007.
- ▶ Pappe, Ilan, «The ethnic cleansing of Palestine», Oneworld Publications, 2007.
- ▶ Wolf, Eric R., «Europe and the People without History», Univ of California Press, 2010.
- ▶ Ziadah, Rafeef, «Hadeel», Spoken World Album.